

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

תוכן

- א. כגון שברח ופגע בו יובל מהו דתימא הואיל ואפיק ליה יובל שילוחו מעמך קרינן ביה ולא ניקנסיה ונעניק ליה קמ"ל.....2
- ב. חלה שלש ועבד שלש אינו חייב להשלים חלה כל שש חייב להשלים ... בעושה מעשה מחט ... חלה ד' נעשה כמי שחלה כל שש וחייב להשלים.....2
- ג. תנו רבנן כמה מעניקים לו ... שלשים כשלשים של עבד ... לרבות כל דבר ת"ל אשר ברכך ... כל שישנן בכלל ברכה יצאו כספים.....4
- ד. לא נתברך בית בגללו ... הענק תעניק מכל מקום אם כן מה ת"ל אשר ברכך הכל לפי ברכה תן לו.....5
- ה. עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את הבת.....5
- ו. אמה עבריה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת.....6
- ז. הנרצע והנמכר לעובד כוכבים אינו עובד לא את הבן ולא את הבת.....6
- ח. ואף לאמתך תעשה כן להעניק ... אמר יאמר העבד ולא אמה העבריה הרי רציעה אמור 7
- ט. דבר תורה עובד כוכבים יורש את אביו ... גר את העובד כוכבים אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים.....8
- י. גר ועובד כוכבים שירשו את אביהם עובד כוכבים גר יכול לומר לעובד כוכבים טול אתה עבודת כוכבים ואני מעות טול אתה יין נסך ואני פירות משבאו לרשות גר אסור....8
- יא. עובד כוכבים את הגר וגר את הגר אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.....9
- יב. לזה מעות מן הגר שנתגירו בניו עמו לא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו והתניא רוח חכמים נוחה הימנו לא קשיא כאן שהורתו ולידתו שלא בקדושה.....10

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

דף יז.

א. כגון שברח ופגע בו יובל מהו דתימא הואיל ואפיק ליה יובל שילוחו מעמד קרינן ביה ולא ניקנסיה ונעניק ליה קמ"ל

כבר התבאר לעיל דף טז: שעבד עברי שברח ופגע בו יובל כשהוא בורח ויצא לחירות, אינו חייב להעניקו, זה כלל¹, כל ששילוחו מהאדון, ואין העבד עושה בעל כרחו, צריך האדון בשעת יציאה ליתן לו הענקה, ואם אינו נותן לו עובר בלא תעשה ועשה.

ואחד המוכר² עצמו או שמכרוהו ב"ד וברה חייב להשלים שש, ואם פגע בו יובל יוצא לחירות³. וי"א⁴ שאינו יוצא אלא צריך להשלים.

ב. חלה שלש ועבד שלש אינו חייב להשלים חלה כל שש חייב להשלים ... בעושה מעשה מחט ... חלה ד' נעשה כמי שחלה כל שש וחייב להשלים

¹ מנחת חינוך תפא אות א

² רמב"ם שם פרק ב הלכה ד

³ כמבואר להלן דף יז.

⁴ ובסמ"ג כתב ואם פגע בו יובל יצא כד"א בחלה אבל בברה אין היובל מוציא כדאיתא בירושלמי דקידושין מ"ט זה ברשותו וזה אינו ברשותו עכ"ל ויש לתמוה למה דחה גמרא דידן מפני הירושלמי. כסף משנה שם, ועיין לח"מ מה שתירץ ובמשנה למלך כתב שצריך להשלים מדין תשלומין כפורע חובו של חבירו ואהני ליה יובל שמוציאו מעבדות. וכ"ת אי הכי דצריך להשלים ליחייב בהענקה לבסוף כמו שהקשו בתחלה בורח השלמה בעי ופירש"י ז"ל ולאחר השלמה הרי הוא כיוצא בשנים ויעניקוהו הכא נמי נימא הכי הא לא קשיא דשאני התם דקודם השלמה דין עבד לו וא"כ לאחר שהשלים שיצא מעבדות דין הוא שיהא חייב בהענקה כשאר עבדים שחייבה תורה להעניק להם כשיצאו מעבדות אבל הכא אף קודם השלמה בן חורין הוא דהא יובל מפיך ליה מעבדות וא"כ ליכא שלוח עבדו שיהא חייב בהענקה וכ"כ הרשב"א ואף שחזר בו וכתב דכיון שפגע בו יובל שוב אינו משלים אפילו מדין תשלומין כפורע חובו מ"מ הסמ"ג פירש כן כדי להסכים גמרא דידן עם הירושלמי.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

חלה⁵ בין שחלה שנה אחר שנה, או שחלה חלאים מקוטעים, אם הכל פחות מארבע שנים⁶, וי"א דוקא שעדיין לא נכנס לשנה הרביעית אלא חלה שלוש, עולין למנין שש⁷, אבל אם חלה ארבע שנים⁸, וי"א אפילו שכבר נכנס לשנה הרביעית וחלה יותר משלוש, חייב להשלים כל ימי החולי, שנאמר (ויקרא כה פסוק ז) בְּשָׂכִיר פְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ⁹, ואם פגע בו יובל יצא.

ומוכר עצמו שמכר ליותר משש¹⁰, אם נותרו שלוש שנים וי"א¹¹ שתי שנים, מחוליו לסיום עבודתו, אינו חייב להשלים ואם לא נותרו חייב להשלים.

במה דברים אמורים שמחשבין ימי החולי כשהיה חליו כבר שאינו יכול לעשות מלאכה, אבל אם לא היה חליו כבר, אלא יכול לעשות מעשה מחט אפילו חלה כל שש עולין לו.

י"א¹² שדין שכיר כדין עבד לענין זה¹³, לפיכך באופנים בהם אסור לו לחזור בו כשקיבל עליו מלאכתו כגון שקיבל בקבלנות או שהוא דבר אבד וכגון מלמד אם היה אנוס כגון

⁵ רמב"ם שם הלכה ה

⁶ עיין יקר תפארת לרדב"ז דס"ל דארבע ממש כמשמעו ולשיטתו כתב סתם שכיר הוא שכיר שנה ומשנה שכיר שתי שנים.

⁷ ודע שכתב הרא"ש בפרק האומנין דדוקא כשחלה שלש ועבד כיון שאחר חליו קבלו בעל הבית למלאכתו ולא אמר לנכות לו מה שחלה מסתמא מחל לו אבל היכא דהחולי הוא בסוף זמנו אין הוכחה שמחל לו וצריך להשלים ובשם מהר"ם כתב דהיינו דוקא כשקיבל העבד כל שכרו ועיין בש"ך סימן של"ג ס"ק כ"ה שדחה השני חלוקים הללו. משנה למלך שם.

⁸ ראיתי להרב בש"ך טח"מ סימן של"ג שכתב דהרמב"ם וסמ"ג פליגי אתום ורש"י דאילו להרמב"ם וסמ"ג ארבע דוקא ולתום ורש"י כל יותר משלש שנים חייב להשלים ולדידי אין הכרח לזה כלל דהא בגמרא אמרינן חלה ארבע חייב להשלים ולפי פירש"י והתוספות ע"כ אית לן למימר דקרי ליה ארבע כיון שעברו שלש ונכנסת השנה הרביעית ה"נ הרמב"ם תפס לישנא דגמרא כמנהגו וכל שעברו שלש קרי ליה ארבע ומ"ש פחות מארבע הכונה היא שעדיין לא עברו שלש. ומ"ש חייב להשלים כל ימי החולי. כלומר דלא תימא חלה ארבע ישלים השנה הרביעית לבד מהשלש שנים כבר ויתר הכתוב עליהן כן כתב הרב מהרימ"ט (דף ל"ב). משנה למלך שם.

⁹ נראה דס"ל דמעמא דחלה שלש אינו חייב להשלים הוא משום דסתם שכיר הוי שלש שנים כמ"ש בישעיה מקצה שלש שנים כשני שכיר וכמ"ש התום ז"ל והיינו דכתיב כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים ולכתחלה בעינן שש שנים אבל כי חלה הואיל ועבד שלש שנים כשני שכיר סגי ליה דשכיר קרייה רחמנא דכתיב כשכיר כתושב יהיה וכ"כ מהרימ"ט (דף י"ד). משנה למלך שם, וברדב"ז ביקר תפארת לשיטתו כתב כי משנה שכר שכיר עבדך שאם עבד משנה שכיר דהיינו שתי שנים שהם משנה שכר שכיר וסתם שכיר הוא שכיר שנה ומשנה שכיר שתי שנים, ואם חלה פחות מד' שנים הרי עבד שתי שנים אבל אם חלה ד' שנים הרי לא עבד שתי שנים שלימות, ולפיכך משלים כל ימי החולי ולפי דבריהם פשיטא דדין זה אף במוכר עצמו דלא תליא בכמה שנים חלה אלא בכמה נותרו לו לעבוד. והראיה שפסוק זה במוכר עצמו נאמר.

¹⁰ אוצר המלך שם.

¹¹ לרדב"ז ביקר תפארת הנזכר

¹² רמ"א חו"מ של"ג ה

¹³ עיין להכנסת הגדולה בחו"מ סי' של"ג מה שהאריך ולבסוף העלה דד' סברות בדבר וסברא ראשונה היא יש מי שהיו רוצין לומר דמדמינן שכיר לעבד עברי בכל מכל כל ומה בעבד עברי חלה ג' ועבד ג' בכל גוונא

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

שחלה הוא או אשתו או בניו, או ששמע שמת לו מת וכה"ג יכולין לחזור בהן, והואיל ואנוס הוא צריך הבעל הבית לשלם לו מה שעשה ואם אחר שעבר האנוס חזר הבעל הבית וקבלו סתם לגמור מלאכתו ועשו עמו וגמרוה צריך לשלם להם כל שכרם ואינו מנכה להם כלום, דמסתמא מחל להם הואיל וקבלם סתם. וי"א¹⁴ שהיינו דוקא בחלה מחצית אבל אם חלה רוב ימי השכירות אפילו הקדים שכרו או חזר וקבלו בסתם נמי מנכה לו כל מה שחלה.

אבל אם לא רצה לקבלם אלא בנכוי זמן האנוס יכול לנכות להם אף על פי שלא חזר בו הפועל, וכן הדין במלמד שחלה שמנכה לו ימי חלייו.

מיהו אם כבר קבל הפועל או המלמד שכרו, יש אומרים שאין צריך להחזירו, שכבר זכה בו ומזל רע דבעל הבית גרם חליו¹⁵. וי"א¹⁶ שמנכה לו.

ג. תנו רבנן כמה מעניקים לו ... שלשים כשלשים של עבד

... לרבות כל דבר ת"ל אשר ברכך ... כל שישנן בכלל

ברכה יצאו נספיים

בין חלה תחילה וכו' אינו חייב להשלים מטעם דאנוס הוא אף בשכיר הדין כן וזו היתה סברת מהר"ם קודם חזרתו ונדולים אחרים שהביא במרדכי. הסברא הב' היא סברת מהר"ם דמדמינן שכיר לעבד עברי ובין הכא ובין התם היינו כשכבר פרע לו כל שכרו דאז לא ישלים אבל אם לא נתן משלים. הסברא הג' היא סברת הרא"ש דמדמינן שכיר לעבד עברי ובין הכא ובין התם בחלה ג' ועבד ג' דוקא לא ישלים אבל בעבד ג' נוחלה ג' אף בעבד עברי חייב להשלים וה"ה ג"כ שכיר. הסברא הד' היא סברת התוס' דלא מדמינן שכיר לעבד עברי ובשכיר ככה"ג חייב להשלים דאין גופו קנוי וכיון דהוי פלוגתא דרבנותא יכול המוחזק לומר קים לי עכ"ל.

¹⁴ קצוה"ח שם ט

¹⁵ ראיתי להרב כנסת הגדולה באות י"ז מהגהות הטור וז"ל יראה לי ... דוקא באנוס גמור שהשכיר אינו יכול לעשות מלאכה אף אם ירצה כגון חלה ... אבל הבורח מחמת מנפה שאם ירצה לעשות מלאכה מי מעכב על ידו אלא הוא רוצה לילך לא מיקרי אנוס וכו'. וראיתי להכנסת הגדולה בס' של"ד בהגהות ב"י אות ל"ח שכתב וז"ל אם יחלה המלמד ויכול לעשות מעשה מחט כלומר ללמוד מעט ויטול שכרו אך הריטב"א כתב בסוגיין דמצינא שלא נאמר הדין ההוא אלא בעבד עברי דכל שעושה מעשה מחט פטור וקולא הוא דאקולי רחמנא בעבד עברי כדאקיל עליה כשחלה שלש עכ"ל נראה דהפוסקים דס"ל דלא דמי עבד עברי לשכיר ה"ה בעושה מעשה מחט ג"כ לא דמו. לב מבין ברמב"ם שם.

¹⁶ עיין ש"ך שם כה שהאריך וכמ"ש תוס' יש שהיו רוצין לומר שאותן שכירות מלמדי תינוקות אם חלו הצי זמן כמו כן לא (ישלמו) (ישלימו) וכו', דאין לדמותם כלל לעבד עברי דעבד עברי גופו קנוי לאדונו כו' אבל מלמד אין גופו קנוי אלא שכר עצמו ללמוד עד הזמן וכשאינו יכול ללמוד עד הזמן לא יטול אלא מה שהרויח עכ"ל עיי"ש קצוה"ח י ונראה דלשיטת תוס' ודעת מרדכי דהטעם הוא משום דעבד עברי גופו קנוי, א"כ בפועל אפילו משכיר עצמו לכל מלאכות ובכסף ושטר וחזקה נמי אינו אלא פועל ולא עבד, דעבד עברי אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ואינו אלא שעבוד בעלמא ואין משלם אלא כפי מה שעשה. ודברי הריטב"א הוא שיטה אחרת לחלק בין נשתעבד לכל המלאכות או לדבר הידוע ולשיטתו ה"ה בפועל שנשתעבד לכל מלאכות דין עבד עברי יש לו. אבל לשיטתיהו ליכא השתא דין עבד כלל שיהיה גופו קנוי ומנכה לעולם ואינו משלם אלא כפי מה שעשה וזה ברור.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

האדון צריך להעניק לעבד או לאמה לפחות שלושים סלעים, כשלושים של קנס העבד שנאמר בו יתן לאדוניו, ומכך שנאמר העניק תעניק לו מצאנך מגרנך ומיקבך בענין צאן גורן ויקב דברים שיש בהם ברכה מחמת עצמן הוא שחייב להעניק לו, מהם ויכול לתת ממיזן אחד או מכמה מינים¹⁷, ואינו צריך לתת מכל מיזן ומיזן¹⁸. אבל הכספים והבגדים אינו חייב ליתן לו מהם.

דף יז:

ד. לא נתברך בית בגללו ... העניק תעניק מכל מקום אם כן

מה ת"ל אשר ברכך הכל לפי ברכה תן לו

בין אם נתברך בית האדון בגללו, בין אם לא נתברך חייב ליתן כשיעור הנזכר¹⁹. אולם אם נתברך בית האדון בגלל העבד אין האמה, צריך האדון להוסיף להעניקה לפי מידת הברכה²⁰.

ה. עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את הבת

אדון שמת בתוך זמן העבדות, אם הניח בן זכר²¹ הרי העבד עובד הבן עד סוף השש, או עד סוף השנים שמכר עצמו להן, או עד שיפגע בו יובל או עד

¹⁷ רמב"ם פ"ג הי"ד.

¹⁸ כס"מ שם שלר' יהודה אין לנו הוכחה שסובר מכל מיזן, וכ"כ המאירי שם, ועי"ש שכתב שהשיעורים הללו נאמרו לנותן בעין בינונית, ועי' בהערה שם שצ"ע שהרי בפחות משיעור זה אינו יוצא.

¹⁹ שנאמר: "העניק תעניק לו", מכל מקום – ספרי שם, ברייתא בגמ' שם קדושין יז ע"ב ורש"י. ובמסכת עבדים פ"ב נאמר בשם רבי עקיבא "בין כך ובין כך לא יפחות לו מחמשים זוז", ועי"ש בהגהות בש"ס ווילנא שצ"ל "סלעים" כר' שמעון לעיל, או "ששים זוז" כר' מאיר לעיל, שהוא ט"ו סלעים.

²⁰ דעת תנא קמא כפיפי וברייתא בגמרא שם (יז ע"ב), ונפסק ברמב"ם שם הי"ד ובכס"מ שם. וז"ל הסיפרי – "אשר ברכך ה' אלקיך", הכל לפי הברכה מעניקים לו. ואמרו: עוד למדו בסיפרי שם מהפסוק "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים" (דברים טו טו), הענקתי לך ושניתי לך ביות מצרים וביות הים – אף אתה הענק לו ושנה לו, מה במצרים נתתי לך ברוחב יד, אף אתה תתן לו ברוחב יד. ופירש שם בספר בסיפרי דבי רב שאף על פי שכבר נתן שיעור העניקה, לכל אחד מהתנאים כפי שסובר, אם נתברך הבית בגללו לא נפטר בזה, אלא צריך לחזור ותוסף לו כפי ברכת הבית, וכ"כ במנ"ח תפב בדעת רש"י עה"ת. ועיין במלבי"ם שם. ולדעת היראים (סי' קסב) יש מצוה מיוחדת במנין המצות, שהאדון יעניק לעבד או לאמה לפי הברכה [ועי"ש בתועפות ראם, ושם שבסי' קסג מנה היראים את מצות העניקה להוד]. וכל זה דלא כדעת ר' אלעזר בן עזריה בברייתא שם בגמרא בקידושין הסובר שאם נתברך הבית בגללו מעניקים לו – כשיעור שאמרה תורה [שיטה לא נודע למי שם] לא נתברך הבית בגללו, אין מעניקים לו, ולדבריו נאמר "העניק תעניק", כיון שדברה התורה כלשון בני אדם.

²¹ רמב"ם שם פרק ב הלכה יב

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

שיגרע פדיונו ויתן השאר, ואם הניח האדון בנים כולם יורשים ועובד להם בשותפות²² גם אם יש בכור²³.

אבל אם לא הניח בן זכר הרי זה יצא לחירות²⁴, ואינו עובד לא את הבת ולא את האח ואין צריך לומר שאינו עובד שאר היורשין²⁵.

מצוה לומר לו צא בשעת יציאתו²⁶ אף על פי שלא אמר לו הרי הוא יוצא בחנם, ואינו צריך שטר, אפילו חלה והוציא רבו עליו הוצאות הרבה אינו חייב לו כלום שנאמר יצא לחפשי חנם.

ו. אמה עבריה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת

אמה העבריה²⁷ עובדת שש שנים כעבד שמכרוהו ב"ד שנאמר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, ויוצאת בתחלת שבע, ואם פגע בה יוכל בתוך שש יוצאה חנם כעבד, מת האדון אף על פי שהניח בן יוצאה חנם כנרצע שנאמר ואף לאמתך תעשה כן, וכן מגרעת מפדיונה ויוצאה, ואם כתב לה שטר שחרור ומחל על השאר יוצאה חנם כעבד.

ז. הנרצע והנמכר לעובד כוננים אינו עובד לא את הבן ולא את הבת

²² כיון דעובד את הבן א"כ לכולם יש חלק בו. מנ"ח מצוה מב אות ח

²³ דבכור שנוטל פי שניים הוא מדין נחלות [וער"ם ה' נחלות] ובסמ"ק לרבינו, א"כ התורה שציוותה דיני ירושה לבן או לבת או לשאר יורשים ג"כ גזה"כ דבכור יורש פי שנים אבל כאן בעבד עברי דהוינן דאינו בתורת ירושה כלל דאינו עובד שום יורש ובג"צ אף הבן אינו עובד רק בן ישראל דגלי קרא ועבדו וכו' ע' בקדושין א"כ זה אינו בתורת נחלה כלל ל"ש גם כן דין בכור דהוא דין מדיני נחלות אבל כאן אינו מנחיל כלל מדחזינן דאינו מנחיל לשום יורש דאוריית' ובג"צ אינו מנחיל לבנו אם כן מה שעובד לבנו אינו בתורת נחלה רק מגזה"כ א"כ ל"ש דין בכורה כלל דהוא דין נחלות ואין הבכור נוטל פי שנים בע"ע. מנ"ח שם

²⁴ וכתב רבי לוי בן גרשון בפרשת משפטים שיתבאר מזה שאין האדון שליט למכור עבדו או לתתו לאחר. כסף משנה שם.

²⁵ דאמר קרא ועבדך ולא ליורש וריבה הכתוב שש שנים יעבוד לרבות את הבן ובנמכר לגוי כתיב וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו. יקר תפארת שם.

²⁶ ביקר תפארת כתב זו לא מצאתיה אבל נראה דיליף לה מדכתיב ולא אצא הפשי משמע שמצוה על האדון לומר לעבד שיצא והוא משיב לא אצא. ועיין בקרית מלך שהביא ממכילתא דרשב"י ר"פ משפטים ובשביעית יצא כו' מלמד שמצוה לומר לו צא יכול אם אמר לו צא הרי הוא יוצא ואם לאו אינו יוצא ת"ל ובשביעית כו' רמב"ם שם פרק ד הלכה ד

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

אף על פי שהניח²⁸ בן, אין הנרצע עובד את הבן. מפי השמועה למדו ועבדו לו ולא לבנו לעולם לעולמו של יובל, נמצאת למד שהנרצע אינו קונה את עצמו אלא ביובל ובמיתת האדון²⁹.

וכן הנמכר³⁰ לגר צדק³¹ או לעכו"ם אפילו שאין שייך בו רציעה אינו עובד את הבן. אלא כיון שמת האדון יצא להירות.

ח. ואף לאמתך תעשה כן להעניק ... אמר יאמר העבד ולא אמה העבריה הרי רציעה אמור

מפי השמועה למדו³² שאין האשה נרצעת³³ וכן יראה מענין הכתוב שהרי אומר בנרצע אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני ומהו שנאמר ואף לאמתך

²⁸ רמב"ם שם פרק ג הלכה ז

²⁹ להלן דף כא: יבואר בעוה"ת שמדנקט האי דינא בלשון שלילה נראה דכוונתו למעט גרעון כסף ושטר שיחרור מנרצע מדלא קתני להו במתניתין גבי נרצע ובמעמא דמילתא כתב רבינו ישעיה משם ר"ת משום דלא שייך גרעון כסף אלא כשנקנה בכסף אבל זה כיון שנקנה ברציעה לא שייך בו גרעון כסף אבל רבינו ישעיה כתב דמעמא הוי משום קנס שלא זיכתו תורה לצאת אלא ביובל ובמיתת האדון. איכא בין הני תרי טעמי טובא דלר"ת עבד עברי הנקנה בשטר אינו יוצא בגרעון כסף והנרצע יוצא בשטר שיחרור אבל לרבינו ישעיה מי שנקנה בשטר נמי יוצא בגרעון כסף והנרצע אינו יוצא בשטר ורבינו נראה דס"ל כרבינו ישעיה בשתי החלוקות. משנה למלך שם

³⁰ רמב"ם שם פרק ב הלכה יב

³¹ ולפי זה לא שנא אם הבן הורתו ולידתו שלא בקדושה או בקדושה ואפשר דהיינו טעמא שכיון שלא מצינו שיוכל לימכר לגר צדק אלא מדכתיב ונמכר לגר תושב הנמכר לגר הרי דינו כעכו"ם כשם שהעכו"ם אינו עובד לבנו כן אינו עובד לבן הגר ותפס רבינו גר צדק וכ"ש לגר תושב ותפס עכו"ם לומר שבענין זה שוה הוא לעכו"ם ואפשר עוד שהגר תושב בכלל עכו"ם הוא אבל קשה שהיה לנו להשוותו ג"כ לגאולת קרובים וללוח וגואל וגואל להצאין ואפשר דהתם היינו טעמא כדי שלא יטמע בין העכו"ם מה שאין כן בגר צדק והא דאינו עובד את הבן לאו משום שלא יטמע הוא אלא גזירה היא דהא נרצע אינו עובד את הבן אף על גב שלא שייך ביה שמא יטמע הילכך יש לנו לומר שהוקשו לענין זה. כסף משנה שם. וברדב"ז ביקר תפארת כתב מה שעובד את הבן מרבויה דקרא דכתיב שש שנים יעבוד ולא כתוב יעבדך שש שנים והאי קרא במי שמכרוהו בי"ד איירי ואין בי"ד מוכרין לגר צדק כאשר כתב רבינו בפ"ק, וא"כ מנא תיתי שיעבוד את הבן של גר צדק, בע"כ במוכר עצמו איירי ובמוכר עצמו לא כתיב שש יעבוד דמרבינן מינה דעובד את הבן.

³² רמב"ם הלכות עבדים פרק ג הלכה יג

³³ יסוד ההלכה גלו לנו רבותינו במכילתא (משפטים נזיקין פ"ג) משום שאין האשה יכולה למכור את עצמה לכן אינה נרצעת, שהרי מוכרת את עצמה שנית, וזה שאמרו, אם מוציאה כו' מיד מכר החמור כו', קו"ח מרציעה הקלה, רק שלא נאמר שאביה ימסור אותה לרציעה, ע"ז אמר שמשמעות הכתוב שרציעה תלוי ברצון עצמה, ובאהבת עצמה לאדוניה ודוק. אור שמח שם

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

תעשה כן³⁴ להעניק שכשם שמצות עשה להעניק עבד עברי כך מעניק אמה העבריה³⁵.

ט. דבר תורה עובד כוכבים יורש את אביו ... גר את העובד כוכבים אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים

כבר התבאר במסכת נזיר דף סא. שעכו"ם יורש³⁶ את אביו³⁷ עכו"ם, דבר תורה³⁸, אבל הגר, מדין תורה אינו יורש את אביו עכו"ם, שהרי הוא כטן שנולד³⁹, אבל חכמים תיקנו שיהא הגר יורש את אביו שמא בגלל הירושה ירצה לחזור לסורו.

י. גר ועובד כוכבים שירשו את אביהם עובד כוכבים גר יכול לומר לעובד כוכבים טול אתה עבודת כוכבים ואני

³⁴ וא"ת ל"ל קרא דהעבד תיפוק ליה משום דלא מצוי למימר אהבתי את אשתי וי"ל דאי לאו קרא דהעבד היינו מרבים רציעה באשה מקרא דואף לאמתך תעשה כן אף על גב דלא שייך בה אהבתי משום דקרא דואף לאמתך ע"כ קאי או להענקה או לרציעה וכי שדינן ליה אהענקה קשה קרא דכי משנה שכר שכיר שהוא טעם להענקה וכמו שפירש"י שהכוונה הוא שמסר לו רבו שפחה וזה לא שייך באמה שהרי אינו יכול למוסרה לעבדו וכן כי שדינן ליה ארציעה קשה קרא דאהבתי את אשתי דלא שייך באמה וא"כ אי לאו קרא דהעבד לא היינו יודעים איזה קרא נתפוס לעיקר אבל לבתר דכתב לן דהעבד גילה לנו דקרא דאהבתי עיקר ואף לאמתך קאי להענקה, ובה מיושב מה שהקשו התוס' בס"פ היה נומל (דף כ"ג) דק"ל דמוכר עצמו אינו נרצע ממיעוטא דאזנו וק"ל דאין האשה נמכרת בגניבתה א"כ לא משכחת באשה מכרוהו ב"ד שמכיון שדהענקה לא שייך אלא במכרוהו ב"ד וע"כ אית לן למימר דגזירת הכתוב הוא באמה שחייב מצד ואף לאמתך וא"כ ה"א דקאי ארציעה וגזירת הכתוב הוא שתירצע האמה קמ"ל. והתוס' אולי לשיטתם דהלכה כר"א בהענקה משום דאתי כר' נתן וברציעה הלכה כת"ק. משנה למלך שם.

³⁵ ומינה שאם שלחה ריקם שעובר בלא תעשה שהרי השוה אותה לעבד. יקר תפארת שם.

³⁶ שו"ע ונו"כ חו"מ רפג א

³⁷ ודוקא באביו הוא מן התורה, אבל שאר סדר ירושה אין להם אלא כפי מנהגם, חידושי רעק"א בשם הרמב"ם והמ"מ, אבל במאירי (בקיודשין שם) משמע דה"ה בכל מורישיו, וכ"כ בשו"ת חת"ם (יו"ד סימן קכז), ויש לעיין אם יורש את אמו, ועי' שו"ת דברי מלכיאל (ח"א סימן צט וח"ג סימן קסט) ובשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן רל), ובשו"ת מנחת שלמה (סימן פו).

³⁸ בפעמוני זהב דן אם יכול עכו"ם להעביר ירושה מבנו עכו"ם, ולכאורה ממ"ש השו"ע שלגבי ירושת הגר מהני תנאי שאינו חייב לעמוד בתקנת חכמים, משמע שלגבי בנו עכו"ם לא מהני תנאי, ודחה דסו"ם אינו מוזהר בדיני נחלות, ואינו אלא תנאי שבממון, אלא שבש"אל אמרו דלא מהני משום דהוי חוקת משפט, אבל בגוי מועיל, והא דהוצרך המחבר לומר דמהני תנאי גבי גר, דלא נימא כיון שתיקנו חז"ל שיירש, לא יועיל אפילו תנאי שבממון, קמ"ל שמועיל, עיין שם.

³⁹ ומסתבר שכל זה מדין תורה, אבל בערכאות יכול לתבוע ירושתו, אפילו בלא תקנת חכמים. פתחי חושן חלק ט פרק א הערה מד

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

מעות טול אתה יין נסך ואני פירות משבאו לרשות גר

אסור

גר וגוי⁴⁰ שירשו את אביהם גוי ויש ע"ז בירושתם, כל זמן שלא חלקו יכול הגר לומר לגוי טול אתה ע"ז ואני אטול מעות⁴¹, והקילו בכך חכמים לגר, כדי שלא יחזור לסורו⁴², אבל משחלקו ובאת הע"ז לרשות גר שזכה בה, אסור אחר כך להחליפה עם אחיו גוי ליטול מעות כנגדה, שדמי ע"ז הוא נוטל⁴³.

ודוקא גר⁴⁴ יוכל לומר טול אתה ע"ז ואני אטול מעות קודם שחלקו, אבל מי שהמיר אביו ובנו עמו, ומת אביו אינו יכול לומר לאחיו המומר טול אתה אלילים כו', שהרי אין חשש שיחזור לסורו, וכן מי שנשתתף עם עובד כוכבים בסחורה, ובאתה אלילים לידו אינו יכול לומר טול אתה אלילים כו'.

יא. עובד כוכבים את הגר וגר את הגר אינו לא מדברי תורה

ולא מדברי סופרים

⁴⁰ שו"ע ונו"ב יו"ד קמו ד

⁴¹ בגמרא פריך והא גר רוצה בקיומו של אליל עד שיטול דמיו מן העובד כוכבים ומשני רב פפא שאני ירושת הגר דאקילו בה רבנן שלא יחזור לקלולו. ט"ז שם ה

⁴² ש"ך שם ה

⁴³ ועיין גליון מהרש"א שם ג צ"ע ברמב"ם פרק י"ג ממאכלות אסורות [הלכה כב] בדין זה נתן טעם לאיסור משום רוצה בקיומו, ולמה לא כתב מטעם חליפי עבודת כוכבים. ועיי"ש מה משהארי"ך בזה.

⁴⁴ ש"ך שם. ועיי' בשו"ת ספר יהושע בפסקים וכתבים סי' ק"כ שהניח דין זה בתימא דהא קיי"ל איסורא לא מורית לבני' והש"ס לא קאמר רק בנכרי שהי' לו היתר והוריש אותו אבל במומר אין הדין כן עיין שם אמנם יעוין בשו"ת עמודי אש בקונטרס דברים אהדים סי' ט"ז אות ה' שהביא דבריו ומתריץ קושייתו והעלה שצדקו דברי הש"ך והביא מכמה מקומות דקיי"ל דגם איסורא מורית לברי' עיין שם. דרכי תשובה שם יז.

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

הגר⁴⁵ אינו מוריש ליורשיו עכו"ם, ולא גר את הגר לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים⁴⁶, אפילו היה לו בן שנולד לאחר שנתגייר, ואינו יורש את אביו ולא אביו⁴⁷ יורשו, וגר שמת נכסיו הפקר וכל הקודם זכה בה⁴⁸. נכרי הבא על בת ישראל והוליד בן, שהבן הוא ישראל, ואינו מתייחס אחר אביו כלל, אינו יורש את אביו עכו"ם, ואפילו מדרבנן⁴⁹. ישראל שהיה חייב לעכו"ם ומת, אם אין העכו"ם יורשיו יודעים מזה, אינו חייב לפרוע להם⁵⁰.

**יב. לזה מעות מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו
ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו והתניא רוח
חכמים נוחה הימנו לא קשיא כאן שהורתו ולידתו שלא
בקדושה**

הלוח או מקבל פקדון, מן הגר⁵¹ שנתגיירו בניו עמו ומת לא יחזיר לבניו, ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו, לפי שנכסי הגר מיד שמת הם הפקר

⁴⁵ שו"ע ונו"כ שם

⁴⁶ וכן פסק בשו"ע (סימן קכז סעיף ב), שהלוח מן הגר שנתגיירו בניו עמו והחזיר לבניו (והיינו גר את אביו הגר) אין רוח חכמים נוחה הימנו, ופירש"י שאין מחזיקין לו טובה על כך, שלא הצריכוהו לעשות כן, ומשמע שאין בזה איסור, וכן נראה פשוט, דכיון שמעיקר הדין נעשו נכסי הגר האב הפקר, ומדינא זכה הלוח בממון זה, ואם רצה לוותר משלו ולא לזכות מהפקר, מה איכפת לן, ופשוט שאם היו לאב הגר בנים שנולדו לו בקדושה, והם יורשים דאורייתא, איסור גמור הוא לתת לבן הגר שאינו יורש כלל, ולא שייך לומר אין רוח חכמים נוחה הימנו בכגון זה. כתב עוד בשו"ע (שם), בד"א כשהיה הורתן ולידתן שלא בקדושה, אבל אם היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה, רוח חכמים נוחה הימנו, ועי' בסמ"ע וש"ך (שם).

⁴⁷ ובמנח"פ (ריש סימן ערה) כתב שאם לידתו בקדושה יורש את אמו, והוכיח כן מדברי התוס' (כתובות דף יא ע"א ד"ה מטבילין), וציין לדברי הרש"ש (שם) שמדייק ג"כ מדברי התוס' כן, דלגבי יהוס אמו אזלינן בתר לידה, עיין שם, וכ"כ בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סימן קסז) שאם נתגיירה מעוברת וילדה בן יורש את אמו, עיין שם בטעמו, אבל אם גם לידתו שלא בקדושה אינו יורשה.

⁴⁸ שו"ע סימן ערה סעיף א, ונתבאר בפת"ח (ח"ח) דיני קנינים (פרק כג).

⁴⁹ נה"מ (סימן רעז סק"א)

⁵⁰ רמ"א שם וכתב הט"ז משום שאינו אלא כהפקעת הלוואתו, אבל אם יודעים אסור משום חילול השם, ובסמ"ע (סק"ו) כתב שאם יודעים הוי גזל משום שעכו"ם יורש אביו עכו"ם מן התורה, והו"ל גזל, אבל אם אינם יודעים הוי בכלל אבידת עכו"ם שמותר, והט"ז תמה שבגזל אין נ"מ אם יודע או לא, ועי' בהגהות חכמת שלמה.

⁵¹ שו"ע ונו"כ חו"מ קכז ב

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת קידושין

שאינו לו יורש⁵², לפיכך אם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו,⁵³ לפי שמיקל בכבוד בני ישראל שמשוה הגר ובניו לבני ישראל.

במה דברים אמורים כשהיה הורתן ולידתן שלא בקדושה⁵⁴, אבל אם היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה⁵⁵, אף על גב שמן הדין גם זה אינו יורש את אביו, מכל מקום אם עשה לפנים משורת הדין והחזיר לבניו רוח חכמים נוחה הימנו⁵⁶, שעשה לפנים משורת הדין, וגם לא היקל כל כך בכבוד ישראל להשוותו להן כיון שלידתו היתה בקדושה.

⁵² דאפילו בניו ואחיו אינם קרוביו דגר כקטן שנולד דמי.

⁵³ לפירש"י [קדושין י"ז ע"ב ד"ה אין] דפירש אין רוח חכמים נוחה הימנו דאין מחזיקין לו טובה בכך. אבל הר"ן [שם ז' ע"ב מדפי הרי"ף] פירש כפירוש הראשון שאין רוח חכמים נוחה הימנו דאין רוח חכמים נוחה עליהן מכח מעשיו. ויש מפרשים כאילו אמר אין רוח חכמים זורחת ויוצא "ממנו" מזה העושה כן. סמ"ע שם ג

⁵⁴ אז הוי זילוול גדול לבני ישראל שמיקל כל כך בכבודן. לבוש שם

⁵⁵ היינו כשאמו היתה ג"כ עכו"ם, אבל כשאמו מישראל ונתעברה מעכו"ם כיון שבכה"ג אינו יורש לאביו כלל דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כמותה וגם אם היו שניהם חזרי"ל לסורם לא היה יורש את אביו דבתר אמיה שדינן ליה לא יחזיר להם כן מתבאר מהרא"ש והר"ן. ש"ך שם ח

⁵⁶ כן פירש"י [קדושין י"ח ע"א ד"ה ולידתו בקדושה] והרא"ש [שם פ"א סי' כ"ד], אבל לפירוש ר"י [תוס' שם ד"ה כאן] הוא איפכא דבכה"ג אין רוח חכמים נוחה הימנו דמיחלף בישראל, ואם יקדש אשת אביו יאמרו שלא תפסי בה קדושין, וכשייבם לאשת אחיו יאמרו שפטרונה מחליצה, וגם יבוא לייבם לכתחלה [לדינא דגמרא דמייבמים], ובהורתו ולידתו שלא בקדושה רוח חכמים נוחה הימנו במה שעשה לפנים משורת הדין, דלא אתא שום חורבה מיניה. סמ"ע שם ד

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>